

Mesleki Eğitimde Okuldan İşe Geçişi Etkileyen Yeni Parametreler Küresel Dönüşümde Yeni Eğilimler

Mahmut Özer

Öz: Sanayi Devrimi'nden günümüze kadar mesleki eğitim, iş piyasalarında ihtiyaç duyulan insan kaynaklarının yetiştirilmesini sağlayarak ülkelerin ekonomik kalkınmalarına çok önemli katkılarda bulunmuştur. Mesleki eğitimin muhtelif ülkelerde ya bir eğitim türü yaklaşımı ya da bir istihdam yaklaşımı ile inşa edildiği görülmektedir. Mesleki eğitimin bir eğitim yaklaşımı ile inşa edildiği ülkelerde, eğitimin iş piyasası ile ilişkileri zayıf ancak yükseköğretim ile ilişkileri güçlü olmaktadır. Diğer taraftan mesleki eğitimin bir istihdam yaklaşımı ile inşa edildiği ülkelerde ise eğitim, iş piyasası ile çok güçlü ilişkiler kurarken yükseköğretimle bağı zayıf kalmaktadır. Bu ikinci grup ülkelerde mesleki eğitimin tüm süreçleri, ilgili sektörlerin tüm yasal temsilcileri ile birlikte yürütülmekte, eğitim ve iş pozisyonları çok açık bir şekilde ilişkilendirilerek standart hâle getirilmektedir. Dolayısıyla bu ülkelerde okuldan işe geçiş kolay olduğu için genç işsizliği de düşmektedir. Ancak günümüzde gelinen noktada her iki yaklaşımın da iş piyasası ve ekonomilerde gerçekleşen dönüşümlere cevap vermekte giderek yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu nedenle mevcut çalışmada, mesleki eğitimin yüzleştiği sorunlar ele alınmakta ve ülkelerin ürettikleri çözümlerin ortak özellikleri belirlenmeye çalışılmaktadır. Küresel ölçekte mesleki eğitimde yapılan dönüşümlere bakıldığında, yeni mesleki eğitimin hem eğitim hem de istihdam yaklaşımının güçlü özelliklerini birleştirilerek kendisine yönelik dış tehditlere cevap üretebileceği gösterilmektedir. Bu bağlamda ülkeler hem iş piyasası hem de yükseköğretimle ilişkileri güçlü bir mesleki eğitim sistemi kurduklarında mesleki eğitimle ilgili birikmiş sorunların büyük oranda çözülebileceği gösterilmektedir. Ayrıca yeni dönüşümün geleceği, eğitim ve iş piyasası arasındaki entegrasyonu farklı açılardan değerlendiren kuramlar açısından ele alınmakta ve yeni dönüşümün mezunlar ve iş piyasaları açısından oldukça olumlu sonuçlar doğuracağı gösterilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mesleki eğitim, beşeri sermaye, beceri uyumsuzluğu, iş piyasası, istihdam, yükseköğretim.

Abstract: From the industrial revolution up to now, vocational education and training (VET) has contributed greatly to the countries' economic development by providing the required human resources to the labor market. VET systems are structured in various countries with either an education approach or an employment approach. In countries that VET is structured with an educational approach, the relations of education with the labor market are weak, but the relations between VET and with higher education are strong. On the other hand, in countries where vocational education is structured with an employment approach, quite strong relations between VET and the labor market are established, while the relations between the VET and higher education are weak. In this second group of countries, all VET processes are conducted together with the legal sector representatives, and education and job positions are clearly standardized and matched. Therefore, youth unemployment is comparatively lower in these countries depending on the easy transition from school-to-work. However, it is seen that both approaches are becoming inadequate to respond to the current transformations in the labor market and economies. In this study, the problems that faced by VET are evaluated, and the common characteristics of the solutions produced by the countries are tried to be determined. When transformations in VET systems on the global scale are reviewed, it is shown that the new VET must combine the strong characteristics of both education and employment approaches, and produce strong answers to external threats. In this context, it is shown that the cumulative problems related to VET can be solved substantially when countries establish VET systems with strong relations with both the labor market and higher education. Lastly, the future of the new transformation in VET is discussed within the scope of theories that evaluate the integration between VET and the labor market with diverse perspectives, and it is shown that the new transformation will provide quite positive outputs in different aspects for graduates and job market.

Keywords: Vocational education and training, human capital, skills mismatch, labor market, employment, higher education.

@ Prof. Dr., Milli Eğitim Bakanlığı. mahmutozer2002@yahoo.com

iD <http://orcid.org/0000-0001-8722-8670>

© İlmi Etüdler Derneği
DOI: 10.12658/M0534.
insan & toplum, 2020.
insanvetoplum.org

Başvuru: 20.06.20
Revizyon: 24.06.20
Kabul: 15.07.20
Online Basım: 07.08.20

Giriş

Mesleki eğitim, Sanayi Devrimi sonrası dönüşen iş piyasasının ihtiyaç duyduğu ve ekonomik kalkınma için çok önemli olan insan kaynağını yetiştirmek için geleneksel eğitimden farklılaşmış müfredat ve öğrenme ortamına sahip yeni bir eğitim türü olarak ortaya çıkmıştır (Benavot, 1983; Grubb, 1985; Trow, 1961). Daha önce genellikle ülkelerdeki lonca sistemi içerisinde yer bulan mesleki eğitim böylece ilk kez formel eğitim sisteminde yerini almıştır. Ülkelerin eğitim sistemlerinde yerini alan mesleki eğitim, kamu tarafından yönlendirilen iş piyasasının ihtiyaçlarını karşılamak için çok önemli bir fonksiyon icra etmiştir.

Mesleki eğitimin eğitim sistemlerinde yerini almasıyla bu eğitim türünü tercih eden öğrenci sayılarının ortaöğretimdeki payı açısından iki evreye ayrıldığı görülmektedir (Özer, 2019a, 2019b). Birinci evrede, ülkelerin ekonomik genişlemesiyle iş piyasaları sürekli genişlemiş ve çeşitlenmiş böylece mesleki eğitime talep sürekli artmıştır. Bu evrede, mesleki eğitimin ortaöğretimdeki payı sürekli yükselme eğilimi göstermiştir. Bu evrenin bir özelliği de iş piyasasında mesleklerin ve dolayısıyla mesleki eğitimden beklenen becerilerin nispeten sabit bir görünüme sahip olmalarıdır. II. Dünya Savaşı sonrası mesleki eğitimin ikinci evreye nispeten bunalımlı bir döneme girdiği görülmektedir. Bu evrede, hızlı teknolojik değişimler, iş piyasalarında radikal dönüşümlere yol açmış, meslekler ve beceriler de çok daha dinamik bir yapıya sahip olmaya başlamışlardır. Mesleki eğitimin iş piyasalarının talep ettiği nitelikte insan kaynağını yetiştirmede ilk kez yetersiz kaldığı aynı zamanda toplumlarda refahın arttığı ve yükseköğretimde genişlemelerin de başladığı bu evrede, mesleki eğitimin ortaöğretimdeki payı sürekli düşmeye başlamıştır (Bertocchi ve Spagat, 2004; Flora, 1983). Bundan sonrasında günümüze kadar mesleki eğitimde sürekli revizyonların dolayısıyla yoğun tartışmaların yaşandığı bir dönem olmuştur.

Mesleki eğitimin yapısı ve iş piyasası ile ilişkisi, ülkelerin ekonomik yapıları, gelişmişlik seviyeleri ve teknolojik durumları ile ilişkili olarak kurgulanmış ve yine bu ilişkiler üzerinden zamanla dönüşüme uğramıştır. Mesleki eğitim kurgulanırken kendisinden beklentiye göre mesleki eğitimin yapısı, müfredatın mesleklerle ilişki derecesi, mesleki eğitim yapıldığı yerlerin farklılıkları, iş piyasası ile bağının gücü ve yükseköğretim ile ilişkileri bu beklentiye göre değişmektedir. Hatta bir ülkedeki mesleki eğitim sisteminde eğitim verilen alanların iş piyasası ile ilişkileri arasında dahi ciddi farklılaşmalar olabilmektedir (DiPrete vd., 2017; Rözer ve Van de Werfhorst, 2020). Bazı mesleki eğitim alanlarının iş piyasası ile ilişkileri güçlü olabilirken bazı alanlarda bu ilişkiler daha zayıf olabilmektedir (Muja vd., 2019a).

Dolayısıyla herhangi bir ülkedeki mesleki eğitim sistemini değerlendirirken tüm sistemin homojen almadığı göz önünde bulundurulmalı ve bu nedenle aşırı genellemelerden uzak durulmalıdır.

Tüm bu ihtiyatlı yaklaşımlara rağmen yapısal farklılıkları daha net anlayabilmek için mesleki eğitim sistemlerinde sınıflandırmalar yapılmaktadır. Örneğin; Maurice ve arkadaşları (1986), mesleki eğitim sistemlerinin tasnifine yeni bir yaklaşım gerektirerek ülkeleri “yeterlilikler uzayı” (*qualification space*) veya “organizasyonel uzay”ına (*organizational space*) sahip ülkeler olarak iki kategoriye ayırmıştır. Almanya gibi yeterlilikler uzayına sahip ülkelerde eğitim sistemlerinin önceliği, mezunları işe yerleştirmeyi sağlayan mesleki yeterlilikleri kazandırmaktır. Öte yandan Fransa gibi organizasyonel uzay olarak modellenen ülkelerde ise eğitim sistemi genel becerilere öncelik vermekte, mesleki beceriler ise işe girildikten sonra işletmede eğitimle kazandırılmaktadır (DiPrete vd., 2017).

Mesleki eğitim sistemlerini yorumlarken son zamanlarda daha genel bir tanımlama yoluna gidildiği görülmektedir. Bu tanımlamaya göre mesleki eğitim sistemleri ya bir eğitim mantığı ile ya da istihdam mantığı ile kurgulanmaktadır (Iannelli ve Raffe, 2007). Eğitim mantığı olarak tasarlandığında, mesleki eğitimin iş piyasası ile bağı zayıf, yükseköğretim ile bağı güçlüdür. Dolayısıyla bu yaklaşımda, mesleki eğitimde mesleklere özgü ayrıntılı bir eğitim verilmemekte, mesleki eğitim ağırlıklı olarak okulda düzenlenmekte ve genellikle mevcut eğitim içerisinde öğrencilere ilave meslek dersleri alabilme imkânı sunulmaktadır. Diğer taraftan mesleki eğitim bir istihdam mantığı ile kurgulandığında, iş piyasası ile bağı oldukça güçlü olurken yükseköğretim ile bağı zayıf kalmaktadır. Bu yaklaşımda istihdam, odağı oluşturduğu için mezunların iş piyasasına geçişini kolaylaştıracak şekilde mesleklere özgü ayrıntılı eğitime ağırlık verilmekte ve işletmelerde beceri eğitiminin payı artırılmaktadır. Dolayısıyla bu ülkelerde, mesleki eğitimin tüm süreçleri paydaşların ve sektörlerin ortak katılımı ile düzenlenmekte ve standartlaştırılmaktadır. Diğer taraftan bu ülkelerde, özel sektörün mesleki eğitimdeki payı da yüksek oranda gerçekleşmektedir. Tüm tasarım ve süreçlerden beklendiği gibi bu ülkelerde okuldan işe geçiş kolay olmakta ve genç işsizlik oranları da düşük çıkmaktadır. Hangi yaklaşımla inşa edildiğine bağlı olarak mesleki eğitimin yapısı ve çevresi ile ilişkileri ülkeden ülkeye değişmektedir. Bu yaklaşıma göre örneğin; Amerika Birleşik Devletleri (ABD), mesleki eğitimi bir eğitim mantığı ile kurgularken Almanya, Avusturya ve İsviçre gibi ülkeler, mesleki eğitimi istihdam mantığı ile kurgulamaktadırlar.

Mesleki eğitimi istihdam mantığı ile kurgulamak için hem eğitim hem de iş piyasası ile ilgili çok önemli düzenlemelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir. İstihdam

mantığında, mezunların hemen iş piyasasına geçebilmeleri için iş piyasası ile oldukça güçlü bir bağın kurulmasına öncelik verilmektedir (Bol vd., 2019). Dolayısıyla bu sistemde iş piyasasındaki tüm paydaşlar, mesleki eğitimin iş piyasası ile güçlü bağa sahip olabilmesi için eğitim müfredatlarının oluşturulmasından güncellenmesine kadar tüm süreçlerine aktif katılmaktadırlar. Bu aktif katılımın iki önemli etkisi bulunmaktadır. Öncelikle, işverenler süreçlere çok aktif katıldıkları için mesleki eğitim de doğal olarak mesleklere oldukça özgü ve beceri gereksinimleri ile uyumlu hâle getirilmektedir (Shavit ve Müller, 2000). Diğer taraftan mesleki eğitimde iş piyasasında karşılığı olan ciddi bir standardizasyon gerçekleştirilmektedir (Allmendinger, 1998; Korber, 2019). Dolayısıyla mesleki eğitimde kazandırılan mesleki yeterliliklere karşılık gelecek şekilde iş piyasasında açık bir şekilde tanımlanmış pozisyonlar olmaktadır. Bir başka deyişle mesleki eğitim ile iş piyasası arasında güçlü ilişki kurulduğunda, bir mesleki eğitim programından mezun olup çalışanların büyük bir kısmı, o programla iş piyasasında ilişkilendirilen iş pozisyonunda istihdam edilebilmektedir. Bundan dolayı örneğin; ABD’de çalışanların yaklaşık %29’u eğitimleri ile ilişkili en yaygın üç iş pozisyonundan birisinde çalışırken bu oran Almanya’da %40’lara yükselmektedir (DiPrete vd., 2017). Sonuç olarak bu ülkelerde hem okuldan işe geçiş kolay olduğu için genç işsizlik oranları görece düşük gerçekleşmekte hem de eğitim ile çalışılan pozisyonun uyumu artmakta ve beceri uyumsuzlukları azalmaktadır (Allmendinger, 1998; Breen, 2005; Müller ve Gangl, 2003; OECD, 2010; Shavit ve Müller, 1998).

İş piyasasında sağlanan beceri uyum oranındaki yüksekliğin kendiliğinden oluşmadığı, mesleki eğitimin istihdam mantığı ile kurgulandığı bu ülkelerde, mezunları, eğitimleri ile uyumlu işlerde çalışmaya zorlayacak ödüllendirici veya cezalandırıcı mekanizmaların iş piyasasında oluşturulduğu görülmektedir. Mezunlar, kendi alanları ile ilgili pozisyonlarda çalıştıklarında eğitim aldıkları alan dışında çalışmaları durumunda elde edecekleri gelirden daha fazla kazanmaktadır. Bir başka deyişle pozitif kazanç, iş piyasasında sadece eğitim ve istihdam arasında beceri uyuması sağlandığında ortaya çıkmaktadır (Bol vd., 2019). Mesleki eğitimin bir eğitim türü olarak tasarlandığı ülkelerde ise eğitim ile iş piyasası arasındaki ilişki çok güçlü olmadığı için bu fark oluşmamakta, beceri uyumsuzluğunda ciddi ücret farklılığı görülmemektedir. Örneğin; Fransa’da beceri uyumsuzluğu durumunda, lise mezunlarının aldıkları ücrette bir farklılık oluşmazken Almanya’da beceri uyumsuzluğunda alınan ücret yaklaşık %10-20 oranında azalmaktadır (Bol vd., 2019).

İster eğitim ister istihdam mantığı ile kurgulansın mesleki eğitim sistemleri gelinen noktada farklı meydan okumalarla karşı karşıya kalmıştır. Özellikle otomasyonun üretim ve hizmet sektöründe yaptığı dönüşümler ve sonrasında

yapay zekâ teknolojilerinin bu dönüşümde farklı açılımlara neden olması, mesleki eğitimden beklentileri ve yetiştirmesi beklenen insan kaynağının bilgi, beceri ve yetkinliklerinde de ciddi dönüşümler talep etmektedir (Acemoğlu ve Restrepo, 2018; Özer ve Perc, 2020; Sahlberg, 2007). Ülkeler, iş piyasalarında gerçekleşen bu etkilere rasyonel tepkiler üretebilmek için mesleki eğitim sistemlerinde yeni açılımlar denemektedir.

Dönüşümün yaşandığı bu günlerde, mesleki eğitim sistemlerinin yüzleşmek zorunda kaldıkları sorunların neler olduğu ve mevcut birikim göz önünde bulundurularak nasıl bir çözüm üretilebileceği tüm ülkelerde mesleki eğitim ile ilgili bu bağlamda sıcak tartışmaların odağını oluşturmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada, mesleki eğitimin iş piyasası ve ekonomi ile ilişkileri bağlamında küresel ölçekte karşı karşıya kaldığı sorunlar ele alınmakta ve bu sorunları çözebilmek için özellikle dönüşüme en fazla zorlanan ülkelerin ürettikleri çözümlerin ortak özellikleri araştırılmaktadır. Ayrıca mesleki eğitimde küresel dönüşüm eğilimleri, iş piyasası ile entegrasyon bağlamında geleneksel kuramlar açısından değerlendirilmektedir.

Mesleki Eğitimde Biriken Sorunlar ve Dönüşüm Zorunluluğu

Ekonominin ve genç işsizliğinin düşük düzeyde seyretmesine katkısı nedeniyle istihdam mantığı ile kurgulanan mesleki eğitim sisteminin en iyi uygulandığı ülkelerin başında gelen Almanya, yıllardan beri mesleki eğitimde sürekli övgüler almış ve rol model olarak değerlendirilmiştir (Deissinger, 2015). Almanya'da mesleki eğitimde yaygın uygulanan model, dual mesleki eğitim yaklaşımıdır. Dual mesleki eğitimin en güçlü yanlarından birisi, mesleki eğitimde iki farklı öğrenme ortamını birleştirmesi yani hem okul hem de işletmelerdeki eğitim imkânlarını birlikte uygulamasıdır. Almanya'da eğitimin ve istihdamın yasalarla düzenlenmesi (Mesleki Eğitim Yasası ve Genç İstihdamı Koruma Yasası) hem eğitim kurumlarının ve işverenlerin sorumluluklarını belirlemekte hem de öğrenci ve mezunların haklarını teminat altına almaktadır (Deissinger, 2019). Diğer taraftan dual sistemin Almanya'daki en büyük avantajı, ilişkili olduğu sektörlerin boyutlarının oldukça büyük olması dolayısıyla istihdam kapasitelerinin de güçlü olmasıdır (Rözer ve Van de Werfhorst, 2020). Böylece Almanya'da dual sistem, gençlerin iş piyasasına entegrasyonlarını nispeten düzgün bir şekilde sağlamaktadır (Raggat, 1988).

Öteden beri birçok ülke Alman eğitim sistemini övmüş, incelemiş ve adapte etmeye çalışmış olsa da hiçbir ülke Almanya'dakine benzer bir sonuç elde edememiştir (Ammermüller, 2004). Aynı şekilde OECD tarafından düzenlenen

PISA değerlendirmeleri sonrası birçok ülke hızlı bir şekilde Finlandiya eğitim sistemini örnek almaya çalışmıştır (Özer, 2020a; Sahlberg, 2011). Ancak benzer şekilde çoğu reform, istenen sonucu vermemiştir. Dolayısıyla mesleki eğitim sistemlerini, oluştukları ekosistemler ve o ülkenin tarihi üzerinden değerlendirmek gerekmektedir. Bir başka deyişle bir ülkede çok iyi sonuçlar veren bir mesleki eğitim sistemi, başka bir ülkeye transfer edildiğinde, sistemin çıktı üretmesine yol açan aynı doku oluşmadığında veya çevresel ilişkilerini de içeren bütünselliğini kaybettiğinde aynı sonucu verebilmesi mümkün değildir. Bu nedenle herhangi bir ülkenin mesleki eğitim sistemini, o ülkenin tarihi, ekonomik gelişimi ve iş piyasası ile ilişkileri gibi çok parametrelili bir okuma üzerinden anlamak gerekmektedir.

Mesleki eğitim, ekonomi ve iş piyasasındaki dönüşümlerden doğrudan etkilenen bir eğitim türüdür. Mesleki eğitimle ilgili tartışmaların odağını genellikle iş piyasasının beklentilerini karşılama düzeyi oluşturmaktadır. Eğitim ile ilgili sorunlar, ulusal düzeyde kendine özgü olabildiği gibi uluslararası düzeyde ortak sorunlar da olabilmektedir. Her ülke mevcut eğitim sistemine göre bu sorunlara çözümler üretmeyi denemektedir. Dolayısıyla bu sorunların ayrıntılı bir değerlendirmesi ve ülkelerin mesleki eğitime yaklaşımlarını da göz önünde bulundurarak ürettikleri çözümlerin bilinmesi, atılacak yeni adımlarda oldukça yol gösterici olacaktır.

Kazandırılan Becerilerin İş Piyasasında Hızla Değer Kaybetmesi

Teknolojide hızlı değişimler, iş piyasasında kısa sürede köklü dönüşümlere yol açmaktadır. Bu dönüşümler genelde eğitimin tamamını etkilemektedir. Yeni durumda eğitim sistemlerinden beklentiler giderek yükselmektedir. Eğitim sistemlerinden şu anda iş piyasasında olmayan mesleklere öğrencileri hazırlamaları veya şu anda tanımlanmamış problemlere henüz keşfedilmemiş ürünlerle çözümler üretebilmelerini sağlayacak becerilere ağırlık verecek şekilde yeni tasarımlar yapmaları beklenmektedir (Darling-Hammond, 2010). Bu beklenti özellikle teknolojik değişimin iş piyasalarında neden olduğu dönüşümlerden en fazla etkilenen eğitim türü olan mesleki eğitimi derinden etkilemektedir.

Bu bağlamda tartışılan genel sorunlardan birisini, mesleki eğitimle kazandırılan yeterliliklerin yeni koşullarda zamanla dayanıklılığının nasıl değiştiği sorunu oluşturmaktadır (Hanushek vd., 2017; Kratz vd., 2019). Bu kapsamda son zamanlarda yapılan çalışmalar, mesleki eğitimi istihdam mantığı ile kurgulayan ülkelerde mezuniyet sonrası istihdam oranlarının yüksekliğine rağmen hayat boyu istihdamda başka sorunların ortaya çıktığına işaret etmektedir. Bir başka deyişle

mesleğe özgü dar eğitime ağırlık verilmesi, başlangıçta mezunlar açısından avantaj sağlamasına ve iş piyasasında istihdamı kolaylaştırmasına rağmen uzun vadede istihdam ile ilgili riskleri artırmaktadır (Heijke ve Borghans, 1998). Bu durum da mezunların zamanla kazandıkları becerilerin gerektirdiği işlerden çok daha düşük beceriler gerektiren işlere kayma veya tamamen istihdam dışına çıkma risklerine maruz kaldıklarını gündeme getirmektedir. Bu bağlamda en çarpıcı çalışma, Hanushek ve arkadaşları (2011, 2017) tarafından OECD'nin Uluslararası Yetişkin Okuryazarlık Taraması (*International Adult Literacy Survey-IALS*) sonuçlarına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Mesleki eğitim ve genel eğitim mezunlarının istihdam ve ücret durumlarının boylamsal olarak incelendiği çalışmada hem istihdam hem de ücret açısından mesleki eğitim mezunlarının başlangıçta elde ettikleri avantajın zamanla kaybolduğu ve zaman ilerledikçe bu avantajın genel lise mezunları lehine döndüğü gösterilmiştir.

Bu etkinin Finlandiya ve Yeni Zelanda gibi mesleki eğitimi bir eğitim yaklaşımı ile kurgulayan ülkelerde oldukça zayıf olduğu görülmektedir. Ancak bu etkinin özellikle Almanya gibi mesleki eğitimi istihdam yaklaşımı ile kurgulayan ve bu nedenle mesleki eğitimde mesleklere özgü becerilere ve işletmelerde beceri eğitimine önemli oranda yer veren ülkelerde çok daha belirgin olması iki önemli konuyu gündeme getirmektedir (Özer, 2019). Birincisi, bir insanın çalışma ömründe iş piyasasında çok hızlı dönüşümler yaşanmakta dolayısıyla mesleki eğitimde mesleklere özgü beceriler hızla değer kaybetmektedir. Diğer taraftan akademik ve genel beceriler, yeni koşullara adaptasyonu desteklediği, bu bağlamda mesleki eğitim eksik kaldığı için yeni koşullara genel lise mezunları hızla adapte olabilirken mesleki eğitim mezunları adapte olamamakta veya yeni becerileri kazanmanın onlar için maliyeti yüksek olduğu için uzun vadede genel lise mezunları daha avantajlı olmaktadır. Dolayısıyla istihdam mantığı ile tasarlanan mesleki eğitim sistemleri, mezuniyetten hemen sonraki dönemde iş piyasasına geçişi hızlandırır ve istihdamı kolaylaştırırken mezunların uzun vadede ya daha düşük becerileri gerektiren işlere yönlentmelerine ya da işsiz kalmalarına yol açabilmektedir.

Mesleki eğitimi istihdam mantığı ile kurgulayan ülkelerin mesleki eğitim sistemlerinde, mesleklere özgü beceri setlerine ayrıntılı bir şekilde yer verildiği için mezunların kariyerlerinde iş hareketlilikleri de kısıtlı olmaktadır (Coenen vd., 2015; Korpi vd., 2003). Zaten bir mesleki eğitim programının mesleğe özgü becerilere ağırlık verme derecesi, o programdan mezun olanların iş piyasasında çalışabileceği iş pozisyonu sayısının azlığı ile ilişkilendirilmektedir (Muja vd., 2019a; Rözer ve Van de Werfhorst, 2020). Bir başka deyişle bir mesleki eğitim alanında ka-

zanılan bilgi ve becerilerin diğler mesleklere transfer edilebilirliğı azaldıkça, mesleki eğitimde eğitim-istihdam alanı daralmaktadır (Coenen vd., 2015). Bu durumda da bir nedenle işten ayrılanlar, işsizlik, yarı veya daha düşük beceriler gerektiren işlere doğru aşağı yönlü bir hareketlilik riskine daha fazla maruz kalmaktadırlar (Solga vd., 2014). Veya o iş pozisyonlarına yönelik iş piyasasındaki talep düştüğünde, o pozisyonlarla ilişkili programlardan mezun olanların işsizlik ve aşağı yönlü hareketlilik riskleri daha fazla artmaktadır (Protsch ve Solga, 2016). Dolayısıyla eğitim ile iş piyasası arasında kurulan güçlü bağ her zaman o eğitim programına iş piyasasında bir değer üretmeyebilmekte özellikle dar bir şekilde tanımlanmış iş piyasası bu durumu cezalandırabilmektedir (Rözer ve Van de Werfhorst, 2020).

Diğler taraftan mesleki eğitim verilen alanların dar veya geniş olarak farklılık gösterdiği ülkelerde de bu eğilim iş piyasalarında görülebilmektedir (Borghans ve Heijke, 1998). Örneğin; Hollanda'da mesleki eğitimden mezun olanların mezuniyetten 18 ay sonraki verilerine dayalı olarak yapılan bir incelemede, daha geniş mesleki eğitim alanlarından mezun olanların görece daha dar alanlardan mezun olanlara göre iş piyasasında, istihdam, ücret ve iş tatmini açılarından daha avantajlı oldukları görülmektedir (Coenen vd., 2015). Bu nedenle eğer dar alanların geniş alanlara dönüştürülmesi göz önüne alınmazsa bu durumda öğrencilerin mesleki eğitimde ağırlıklı olarak geniş alanlara yönlendirilmesi önerilmektedir. Dolayısıyla eğitim ile iş piyasasında geleneksel bir şekilde kurulan güçlü ilişkiler tüm avantajlarına rağmen gelen noktada artık mezunlar açısından iş piyasasında esnekliğı azaltmakta, işsizliğı ve eşitsizliğı artırabilmektedir (DiPrete vd., 2017). Sonuç olarak istihdam mantığı ile kurgulanan mesleki eğitim sistemlerinin mezunlarının istihdam ve ücretlerinde zamanla yaşanan sorunlar, bu yaklaşımı tekrar gözden geçirmeyi zorunlu kılmaktadır.

Mesleki Eğitimde Öğrenci Profili

Mesleki eğitimle ilgili tartışılan genel konulardan birisi de mesleki eğitimde eğitim alan öğrencilerin profiline ilişkindir. Tüm dünyada meslek eğitim sistemleri ile ilgili bu kapsamda yapılan çalışmalara bakıldığında, farklılıklarına rağmen mesleki eğitimde ağırlıklı olarak akademik açıdan görece az başarılı öğrencilerin kümelenmeleri ve bu öğrencilerin ailelerinin sosyoekonomik durumlarının zayıf ve eğitim seviyelerinin de düşük olduğu görülmektedir (Özer ve Perc, 2020). Yani birçok ülkede mesleki eğitimin eğitim üzerinden toplumsal eşitsizliğı ve katmanlaşmayı artırma ve sürdürülebilir kılma işlevi de görüyor olması şaşırtıcıdır. Artık mesleki eğitimin

ortaöğretim sistemi içindeki payı, bir ülkedeki toplumsal katmanlaşmanın da bir ölçüsü olarak kullanılmaktadır (Bertocchi ve Spagat, 2004). Bu durum, mesleki eğitimde devamsızlıkların ve okul terklerinin artmasına yol açtığı gibi mesleki eğitimin toplumsal algısının da olumsuz etkilenmesine sebebiyet vermektedir (Abusland, 2014; EQAVET, 2015; Waltzer ve Bire, 2014; Vantuch ve Jelinkova, 2013). Olumsuz algı, başarılı öğrencilerin mesleki eğitimi tercih etmesini de azalttığı için bu algı giderek pekişmektedir.

Zaman içerisinde mesleki eğitimde kümelenen öğrenci gruplarındaki bu homojenliğin, mesleki eğitim dışındaki gelişmelerle birlikte öğrencileri farklı okul türlerine (lise türlerine) ayırmak için yapılan okul ayrıştırması uygulamasının yol açtığı düşünülmektedir (Özer ve Perc, 2020). Yetenek veya akademik başarı veya bir sınav sonucuna göre yapılan okul ayrıştırmasının yapıldığı yaş, ülkelerin eğitim sistemlerindeki farklılıklara göre değişmektedir. Mesleki eğitimin istihdam yaklaşımı ile kurgulandığı Almanya'da okul ayrıştırması çok erken yaşlarda yapılırken OECD ülkelerinin çoğunda 15-16 yaşlarında yapılmaktadır (Woessmann, 2009).

Öğrencilerin okul başarısını etkileyen çok sayıda okul dışı faktör bulunmaktadır (Özer, 2020a). Bunlardan en etkili olanı, öğrencilerin sosyoekonomik arka planı olup bu kapsamda ailelerin gelir ve eğitim seviyeleri özellikle erken yaşlarda çocukların akademik başarılarında belirleyici olabilmektedir (Suna vd., 2020). Dolayısıyla bu faktörün oldukça etkili olduğu erken yaşlarda okul ayrıştırması yapıldığında, bu ayrıştırma dolaylı olarak öğrencilerin sosyoekonomik arka planlarına göre yapılmış olmaktadır (Marks, 2006; Reichelt vd., 2019). Sonuç olarak okul ayrıştırmasının nihayetinde toplumsal katmanların eğitim üzerinden sürekliliğinin sağlanmasına katkı verdiği görülmektedir. Bir diğer deyişle sosyoekonomik seviyesi düşük ailelerin çocukları, akademik olarak görece başarısız oldukları için mesleki eğitimde kümelenmekte, yükseköğretime ve dolayısıyla prestijli mesleklere erişebilmeleri de zorlaşmaktadır (Gamoran ve Mare, 1989; Shavit, 1984). Bu durum Bourdieu'nun (1973) ve Bourdieu ile Passeron (1990) tarafından kapsamlı bir şekilde ifadesini bulan eğitimin farklı bir sosyolojik etkiyi yani toplumdaki eşitsizliklerin eğitim üzerinden yeniden üretilmesinin en yalın hâlde mesleki eğitim üzerinden gerçekleştiğini gözler önüne sermektedir (Bernardi ve Ballarino, 2016; Bol ve Van de Wefhorst, 2013a, 2013b; Breen ve Jonsson, 2005; Breen, 2010; Brunello, 2004; Hanushek ve Woessmann, 2006; Özer ve Perc, 2020; Reichelt vd., 2019; Roemer, 1998; Woessmann, 2009; Zimmer, 2003).

Okul ayrıştırmasının uzun yıllar uygulanmasının yol açtığı bu sorun, toplumda eğitim ve fırsat eşitsizliğinin ötesinde mesleki eğitim ile ilgili iki önemli ilave soruna

yor açmaktadır. Birincisi, hızlı dönüşen iş piyasalarının akademik ve genel becerilerde oldukça iyi olan ve dolayısıyla hızlı değişimlere kolay adapta olabilen mezun karakteristiği gerektirmesine rağmen mevcut durum bunu karşılayamamaktadır. İkincisi de hem öğrencilere hem de iş piyasasına mesleki eğitimdeki öğrencilerin daha az değerli olduklarını hissettirmektedir (Vanfossen vd., 1987; Shavit ve Müller, 2000).

Otomasyon ve Yapay Zekâ Teknolojilerinin Yaygınlaşmasının İş Piyasasında Yeni Becerileri Ortaya Çıkarması

Mesleki eğitimle ilgili tartışılan genel konulardan bir diğerini üretim ve hizmet sektörlerinde otomasyonun yaygınlaşmasının iş piyasasında neden olduğu dönüşüme mesleki eğitimin ne kadar hızlı ve doğru cevap verebildiği sorunu oluşturmaktadır. Özellikle son yıllarda yapay zekâ teknolojilerinin yaygınlaşması, üretim ve hizmet sektörlerindeki mevcut otomasyonu farklı bir düzleme çekmektedir (Perc, Özer ve Hojnik, 2019). İş piyasalarında oluşan yeni durum, geleneksel iş pozisyonlarında daralmalara yol açarken ortaya çıkarttığı yeni becerilerle de yeni meslekler ve yeni iş pozisyonları oluşturmaktadır (Acemoğlu ve Restrepo, 2018). Dolayısıyla iş piyasasında mesleki eğitimden beklenen yeterlilikler hızla değişmektedir.

Bu kapsamda sorun, yine mesleki eğitimi bir istihdam mantığı ile kuran ülkelerde yaşanma potansiyeline sahiptir. Bu ülkelerde mesleki eğitim kurgu mantığı gereği istihdamı dolayısıyla okuldan işe kolay geçişi öncelediği için doğal olarak mesleki eğitim, mesleklere oldukça özgü ve bağımlı kalmaktadır. Otomasyon ve yapay zekâ teknolojileri, mesleklere özgü çoğu rutin işleri yaptığında mezunların istihdam alanları daralmakta, sonuçta meslekleri ile ilgili yeni durumlara yabancı kaldıklarında ve uyumları da güç olduğunda iş piyasasında mezunların meslekleri ile ilgili seçenekleri azalmaktadır. Böylece zorunlu olarak daha düşük yeterlilikler gerektiren veya eğitim aldıkları alan dışındaki işlerde istihdamı kabullenmek veya işsiz kalmak zorunda kalmaktadırlar. Farklı bir şekilde ifade edilecek olursa iş piyasasındaki yaşanan bu hızlı dönüşümler, bazı becerilerin gerekliliğini ortadan kaldırırken yeni becerileri ortaya çıkartmaktadır. Bu durumda iş piyasasında bazı sektörlerde eksiklikler ortaya çıkarken diğerlerinde de aşırı arz oluşmakta, sonuçta ciddi beceri uyumsuzlukları iş piyasasını tehdit etmektedir (Johansen ve Gatelli, 2012). Mesleki eğitimde gerekli dönüşüm yapılmadığında bu durum, iş piyasasında beceri uyumsuzluklarının ve genç işsizliğin artması risklerini beraberinde getirmektedir. Diğer taraftan ekonomide de verimlilik düşmekte ve istenen kalkınmanın gerçekleşme potansiyeli zayıflamaktadır.

Mesleki Eğitimin Yükseköğretime Erişimi Desteklememesi

Mesleki eğitime yönelik dış tehditlerden birisini de ülkelerde yükseköğretim sistemlerinin genişlemesi ve erişimin kolaylaşmasının getirdiği sorun oluşturmaktadır. Yükseköğretim mezunlarının iş piyasasında hem istihdam oranlarının hem de ücretlerinin görece yüksek olduğu bilinmektedir (Johansen ve Gatelli, 2012). Özellikle orta sınıf nüfusunun son yıllarda yükseköğretime talebinin giderek artması göz önüne alındığında mesleki eğitime yönelim, yükseköğretime yönelik bu talep artışından olumsuz etkilenmektedir (Chong, 2014). Bu durum mesleki eğitimin bir eğitim mantığı ile düzenlendiği ülkelerde tehdit oluşturmazken istihdam mantığı ile yapılandırıldığı ülkelerde giderek artan bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin; Almanya'da 25-34 yaş aralığında yükseköğretim mezun oranı %25 seviyelerinde olup mesleki eğitim sisteminin kurgusundan dolayı OECD ortalamasına göre oldukça düşüktür (OECD, 2012). Ancak yükseköğretime erişim kolaylaştığında, yükseköğretimin avantajlarından yararlanmak isteyen öğrenciler, yükseköğretime erişimi kolaylaştırdığı için mesleki eğitim yerine diğer lise türlerine yönelmektedir. Almanya'da da bu durumdan dolayı mesleki eğitime yönelen öğrenci sayıları ve dolayısıyla mesleki eğitimde yer alan işletme sayısı da giderek azalma eğilimi göstermektedir (Deissinger, 2015; Thelen ve Busemeyer, 2012). Bu durum da mesleki eğitimde giderek daha az başarılı öğrencilerin zorunlu olarak kümelenmesine yol açmaktadır. Yukarıda da değinildiği gibi zaten öğrenci akışında problemler yaşayan mesleki eğitim, iş piyasasının bu öğrenci profili ile beklentileri karşılayamama açmazını derinleştirmektedir. Ayrıca ayrıntılı mesleklere özgü bir eğitimin kazandırdığı becerilerin iş piyasalarında hızla değer yitirmesi nedeniyle mezunların daha düşük becerileri gerektiren işlerde istihdama zorlanmaları veya işsiz kalabilme riskleri devam ederken yeni bir risk daha ortaya çıkmaktadır. Böyle bir eğitim, akademik ve genel becerilere yeterince yer veremediği için yükseköğretime geçişi de yeterince destekleyememektedir.

Dönüşümün Yol Haritası ve İş Piyasası Kuramları ile İlişkisi

Mesleki eğitim, değinilen tüm sorunlara ve günümüzde maruz kaldığı tüm dış tehditlere rağmen ülkelerin iş piyasası ve ekonomilerindeki önemini korumaya devam etmektedir. Diğer taraftan toplumda katmanlaşmaya dolaylı katkısına rağmen mesleki eğitim özellikle akademik eğitime daha az ilgi gösteren veya akademik olarak başarısız olan gençlerin okul terk oranlarını düşürmek için de güçlü bir eğitim alternatifi olarak değerlendirilmektedir (Wolter ve Ryan, 2011). Son yıllarda ya-

pılan bir çalışmanın sonuçları, İngiltere ve İsviçre’de mesleki ortaöğretim mezunlarının daha düşük eğitim seviyesine sahip olanlara göre tüm kariyerleri boyunca istihdam ve ücret açısından daha avantajlı olduklarını göstermiştir (Korber, 2019). Mesleki eğitimin hem eğitim hem de istihdam mantığı ile tasarlandığı ülkelerde bu sonucun geçerli olması, mesleki eğitimin yapısal farklılıklarına rağmen mezunlarının daha düşük eğitimlilere göre iş piyasası avantajlarından daha fazla yararlandıklarına işaret etmektedir. Ayrıca yükseköğretime yerleşilmediğinde diğer lise türlerine göre mesleki eğitim mezunları istihdamda daha şanslı olmaktadır (Shavit ve Müller, 2000). Türkiye’de de mesleki eğitim mezunları bu bağlamda avantajlarını korumaktadır (Özer, 2018, 2019a, 2019b; Özer ve Suna, 2019, 2020).

Ülkeler, mesleki eğitim sistemlerini ister eğitim ister istihdam mantığı ile tasarlamış olsunlar, yukarıda değinilen sorunlara çözüm üretmek için sistemlerinde revizyonlar yapmaktadırlar. Sorunların genellikle mesleki eğitimin istihdam mantığı ile kurgulandığı sistemlerde ciddi revizyonlar gerektiği görülmektedir. Revizyonlarda mesleki eğitim programları ile iki ciddi dönüşüm öne çıkmaktadır (Fuller, 2015; Hanushek vd., 2017; Özer ve Perc, 2020; Sahlberg, 2007). Birincisi, geçmişte okuldan işe geçişi kolaylaştıran ve genç işsizliğinin de düşmesini sağlayan mesleklere özgü ve ayrıntılı tasarlanmış mesleki eğitimin, başlangıçta fayda sağlamasına rağmen iş piyasalarının yeni dinamikleri nedeniyle uzun vadede yetersiz kaldığı ve meslekler arası hareketliliği de kısıtladığı için artık meslekler arası hareketliliğe de izin verecek şekilde daha genel mesleki eğitim sistemi olarak tekrar tasarlanması gerekmektedir. Bu dönüşüm, iş piyasasındaki beceri taleplerini karşılayacağı gibi kazandırılan yeni becerilerin diğer mesleklere transfer edilebilirliğini de artacaktır. Özellikle mesleki eğitimde kazandırılan becerilerin transfer edilebilirliği, iş piyasasında mezunlar açısından oluşan hareket kısıtlamalarının ortadan kalkmasına katkı sağlayacak (Coenen vd., 2015) dolayısıyla iş piyasalarında beceri uyumluluğu ile ilgili daha geniş bir hareket alanı sağlanacaktır.

İkincisi, iş piyasasında hızla değişen yeni koşullara mezunların adaptasyonunu ve dayanıklılığını artırmalarında destek olacak akademik ve genel becerilere mesleki eğitimin daha fazla yer vermesi gerekmektedir (Hanushek vd., 2017; Özer ve Perc, 2020; Sahlberg, 2007). Bu yönde yapılacak iyileştirmeler, akademik becerilere daha fazla ağırlık verdiği için aynı zamanda mezunların yükseköğretime erişimlerini de kolaylaştıracaktır.

Bu iki noktada güçlü dönüşüm özellikle mesleki eğitimin istihdam mantığı ile kurgulandığı ülkelerde adım adım yapılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede Danimarka’da dönüşüm için çok hızlı adım atılmış ve mesleki eğitim verilen alan sayılarının

da ciddi sadeleşmeye gidilmiş, iş yeri eğitim süresi azaltılarak daha genel müfredata ağırlık verilmeye başlanmıştır (Solga vd., 2014). Benzer bir adım Türkiye’de de atılmıştır. Türkiye’de mesleki eğitim verilen alan ve dal sayısında sadeleşmeye gidilmiş, akademik ve genel becerileri kazandıracak ders ağırlığı artırılmış ve özellikle dijital becerilere yönelik yeni sertifikasyon imkânları getirilmiştir (Canbal vd., 2020). Aynı zamanda iş piyasası ve yükseköğretim ile ilişkilerini güçlendirmek için yeni adımlar atılmaktadır (Özer, 2020b, 2020c).

Almanya’da lisans eğitimini işletmelerde uygulamalı eğitime ağırlık veren çıkarıklık eğitimi ile ilişkilendiren daha geniş ve daha teorik elit mesleki eğitim programları kurgulanmaya başlanmıştır (Bosch ve Charest, 2012). Ayrıca Almanya’da hem mesleki eğitimi hem de akademik eğitimi birlikte yürütmeye imkân veren hibrit modeller geliştirilmeye başlanmıştır (Solga vd., 2014). Avrupa mesleki eğitim sistemlerinde “hibrit yeterlilikler”in geliştirilmesine yönelik önemli projeler uygulanmaktadır (Deissinger vd., 2013). Bu projeler kapsamında hem genel eğitimin hem de mesleki eğitimin birlikte verilebildiği yeterlilikler sistemi oluşturulmaya, bu yeterliliklerin ya iş piyasasında istihdama ya da yükseköğretime erişime yol açabildiği esnek ve geçişgenlikleri yüksek yeni bir mesleki eğitim sistemi kurma denemeleri yapılmaya başlanmıştır (Fuller, 2015).

Tüm bu adımlar ve girişimler uzun yıllara dayanan köklü mesleki eğitim sistemlerinin yeni koşullara uyum denemeleri olarak görünmektedir. Aslında her iki yapısal dönüşüme birlikte bakıldığında mesleki eğitim, geçmişte eğitim veya istihdam mantığı ile kurgulanabilmesine rağmen yeni koşullarda artık bu iki yaklaşım farkının ortadan kalkmaya başladığı görülmektedir. Dolayısıyla yeni yaklaşım, her iki yaklaşımın güçlü yönlerini almaktadır. Bir başka deyişle yeni mesleki eğitimin hem iş piyasası hem de yükseköğretim ile ilişkilerinin güçlü olması gerekmektedir.

Burada Almanya’yı ayrı değerlendirmekte fayda görülmektedir. Son zamanlarda yapılan bazı çalışmalar özellikle Almanya’da mesleki eğitim mezunları açısından istihdamın yaş artması ile riske girdiği şeklinde kritik bir dengenin söz konusu olmadığını, okuldan işe geçişte ve ömür boyu istihdamda avantajlarını korumaya devam ettiklerini göstermektedir (Muja vd., 2019a; Rözer ve Van de Werfhorst, 2020). Bu, istihdam mantığı ile kurgulanan mesleki eğitim sistemlerinden mezun olanların farklı ülkelerde maruz kaldığı yaş ilerledikçe mevcut işi koruyamama, daha alt becerilerde çalışmaya zorlanma veya işsiz kalma risklerinin, mesleki eğitim ile ilişkili sektörlerin oldukça güçlü olduğu ve istihdam kapasitelerinin de yüksek olduğu ülkelerde bu risklere maruz kalmanın bir şekilde telafi edilebildiğini veya etkilerinin azaltılabildiğini göstermektedir. Almanya aslında bunun bir örneğini

oluşturmaktadır (Rözer ve Van de Werfhorst, 2020). Almanya’da mesleki eğitimde girilen denemeler, mevcut mesleki eğitimi, istihdam mantığından eğitim mantığına dönüştürme gibi radikal bir kaymadan çok mesleki eğitimin mevcut yapısını genel eğitimde ve yükseköğretimde vurgulanan jenerik/anahtar becerilerle donatma dolayısıyla hem iş piyasasında mesleki eğitim mezunlarının yeni koşullara adaptasyon kabiliyetini artırma hem de dolaylı olarak yükseköğretimle daha fazla ilişkilendirme çabaları gibi görünmektedir. İstihdam mantığı ile mesleki eğitimin kurgulandığı ülkelerde yaş ilerledikçe ortaya çıkan bu olumsuzluğu, o ülkedeki sektörlerin kapasitelerinin azaltma ve yatıştırma kapasitesinin olup olmadığını belirlemek için ilave çalışmalara gerek duyulmaktadır.

Son dönüşüm talebi ise mesleki eğitimle doğrudan değil dolaylı olarak ilişkilidir. Bu talep, mesleki eğitime yönelik öğrenci kümelenmesini olumsuz etkileyen okul ayrıştırmasının mümkün olduğu kadar ileri yaşlara ertelenmesi ve bu yaşa kadar tüm okullarda aynı müfredatın uygulanması dolayısıyla okullar arası başarı farkının en aza indirilmeye çalışılmasıdır (Özer ve Perc, 2020; Suna vd., 2020; Suna, Tanberkan ve Özer, 2020). Özellikle sosyoekonomik arka planı zayıf ailelerin çocuklarının aileden tevarüs ettikleri bu okul dışı faktörün okul başarısına etkisi, bu şekilde uygulanacak kapsayıcı eğitim ile en aza indirilebilecek, okul ayrıştırmasının yapılacağı daha geç yaşlarda mesleki eğitime yönelmeleri durumunda da mesleki eğitim, okullar arası başarı farklarında çok geri durumda kalmayacaktır. Eğitim sistemleri ile ilgili yapısal bir sorun alanı oluşturan bu konudaki adım öncelikli olarak toplumdaki eğitim ve fırsat eşitsizliklerini azaltacak, bu iyileşme dolaylı olarak mesleki eğitimin kalitesine de olumlu yansıtacaktır.

Eğitim ile iş piyasası arasındaki entegrasyonu açıklamak için çok farklı kuramlar kullanılmaktadır. Özellikle mesleki eğitim söz konusu olduğunda, okuldan işe geçişin boyutu ve genç işsizlik oranlarının arka planları bu kuramlarla açıklanmaya ve anlaşılmaya çalışılmaktadır (Becker, 1962, 1964; Granovetter, 1974, 1985; Muja vd., 2019a, 2019b; Rosenbaum vd., 1990). Mesleki eğitimde gelinen noktada dönüşümün yol haritasına göre atılacak adımların bu kuramlara göre yorumlanması, dönüşümün yönüngenini anlamada ipuçları sağlayabileceklerdir.

Bu kuramlardan en eskisi olan ve piyasa modeline dayanan beşerî sermaye (*human capital*) kuramı (Becker, 1962, 1964), beşerî sermayeye yetenek ve becerilerini artıracak şekilde yapılacak yatırımların beşerî sermaye ile iş piyasası arasındaki ilişkileri güçlendireceği ve dolayısıyla eğitim ve iş piyasası arasındaki entegrasyonu da artıracakını ifade etmektedir (Blaug, 1976; Rosenbaum vd., 1990). Mesleki eğitimde dönüşümün yol haritası kapsamında yukarıda değinilen adımla-

rın tamamı beşerî sermayenin kalitesini artırmaya, iş piyasası ve yükseköğretim ile güçlü ve dayanıklı bir ilişkisinin kurulmasına yönelik gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla mesleki eğitim kurumları ile işverenler ve yükseköğretim kurumları arasında pozitif ilişkiler ağının kurulması ve güçlendirilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan mesleki eğitimdeki bu dönüşüm, eğitimde kazanılan bilgi ve becerilerin diğer alanlara transfer edilebilirliğini artırdığı için eğitimin istihdam alanlarını genişletmekte dolayısıyla yeni mesleklere adaptasyon maliyetini de düşürmektedir (Coenen vd., 2015).

Sinyal kuramı (*signaling theory*) ise işverenlerin beşerî sermayenin yeterliliklerini sezinleme ve işe alarak değerlendirmede kullanılan kriterleri ve ağırlıkları hakkında bilgi vermektedir. İşverenlerin mesleki eğitim programlarının ve içeriklerinin belirlenmesine aktif katılımları, eğitimin iş piyasalarına verdiği sinyalin gücünü artırmaktadır (Breen, 2005; Ianelli ve Raffe, 2007). Özellikle Almanya ve Avusturya gibi ülkelerde genç istihdamının yüksekliği, mesleki eğitim yeterliliklerinin iş piyasası tarafından algılanan sinyal gücünün yüksekliği ile ilişkilidir (Muja vd., 2019b). Mesleki eğitim, mezunların becerileri ve iş piyasasına uyumları ile görece olumlu ve güvenilir bilgi vermediğinde işverenlerin işe alma süreçleri ile ilgili maliyetler artmakta, bu durumda tanımlanmış becerileri değerlendirmekten ziyade işe alma süreçlerinin maliyetini en aza indirecek güvenli yöntemlere başvurulmaktadır (Arrow, 1968; Blaug, 1976; Spence, 1974). Örneğin; işletmelerde mevcut çalışanların ve özellikle bunlardan kıdemli olanların referansları işveren için önemli bir işe alma kriteri olarak işlev görebilmektedir. Diğer taraftan mezunlar da çoğunlukla ya doğrudan işe başvurmakta ya da akrabaları ve arkadaşları üzerinden iş bulmaktadır (Granovetter, 1974; Meyer ve Wise, 1984). Sinyal kuramı, kullanılan sinyalin geçerliliğini sorgulamamakta dolayısıyla işverenin kullandığı sinyallerin mutlaka bir hikmeti olduğunu varsaymaktadır (Rosenbaum vd., 1990). Mesleki eğitimde yeni dönüşüm, akademik ve genel becerilere daha fazla ağırlık veren hem iş piyasası hem de yükseköğretimle güçlü iş birlikleri gerektirdiği için eğitimin kalitesi ile işverenlere güçlü sinyal verebilecektir. Örneğin; sanılanın aksine işverenler, mesleki eğitim mezunlarını işe alırken spesifik mesleki becerilerden çok okuma, yazma gibi daha genel becerilere ve matematik becerilerine değer vermektedir (CED, 1985; Rosenbaum vd., 1990). Yeni dönüşüm özellikle mesleki eğitimden önce güçlü bir kapsayıcı eğitim öngördüğü için okullar arasındaki başarı farklarının azalacağı ve mesleki eğitimde de akademik ve genel becerilere daha fazla yer verileceği için işverenlerin işe alımda değer verdikleri bu becerilerin artık daha fazla güçlendiği yönünde iş piyasalarına güçlü ve güvenilir sinyaller verebilme potansiyeline sahip olacaktır.

Son zamanlarda eğitim ve iş piyasası arasında entegrasyonu etkileyen parametreleri açıklayabilme kabiliyeti nedeniyle ağ kuramı (*network theory*) ön plana çıkmaya başlamış, piyasaların personel ilişkilerinin doğasına bağlılığı dikkate alınarak istihdamda kişiler ve kurumlar arası ilişkiler, ağ kuramının imkânları ile açıklanmaya çalışılmaktadır (Granovetter, 1985). Bu kurama göre geliştirilen ilişkiler, kurumlar ve kişiler arası bağlantıları artırdığı için ağ yapısında hızlı bilgi akışı sağlanmaktadır (Zucker, 1986). En önemlisi, ağ yapısı, kişisel ilişkiler ve güven esaslı bir şekilde oluşturulduğu için ağ yapısında hızla yayılan bilgiye güven de artmaktadır (Granovetter, 1985). Bu açıdan bakıldığında aslında ağ kuramının, sinyal kuramının güvenli iletişime imkân veren bir alt yapısı olduğu değerlendirilebilir. Dolayısıyla mesleki eğitim kurumları ile iş piyasası arasında kurulan ve güven oluşturan ilişkiler, bu eğitim kurumlarından mezunların iş piyasasına hızlı ve kolay bir şekilde geçiş ve entegrasyonunu artırmaktadır (Rosembaum vd., 1990). Mesleki eğitimde küresel dönüşüm eğilimlerine yükseköğretim ile zayıf ilişki pahasına iş piyasası ile güçlü ilişkiler sağlayan istihdam yaklaşımını ne de iş piyasası ile zayıf ilişkiler pahasına yükseköğretimle güçlü bağlantıyı öne çıkartan eğitim yaklaşımını kullanmaktadır. Tam tersine her iki yaklaşım da güçlü ilişkiler ağ yapısını alarak hem iş piyasası hem de yükseköğretim ile güçlü ilişkiler kurulmasını öngördüğü için mezunları için daha avantajlı bir durum oluşturmaktadır. Mezunlar iş piyasasında kalmayı tercih ettiklerinde, eskisine nazaran daha güçlü, temel becerilerde daha donanımlı ve iş piyasasındaki hızlı değişimlere adaptasyon kabiliyeti gelişmiş ve dayanıklı bir şekilde geçiş yapabileceklerdir. Bu yeni sinyal, ağ yapısından dolayı eğitim kurumları ile işverenler arasında hızla yayılacak ve mezunların iş piyasası ile entegrasyonları daha da güçlenecektir. Diğer taraftan mezunlar, iş piyasasına hemen geçmek yerine yükseköğretime devam etmek istediklerinde de bu geçişleri, eğitimde akademik ve genel becerilere daha fazla yer verildiği için eskisine nazaran daha kolay gerçekleşecektir. Sonuç olarak mesleki eğitimde küresel dönüşümdeki eğilimlerin iş piyasası ile entegrasyonu değerlendiren kuramlar açısından oldukça olumlu ve mezunlar açısından daha avantajlı bir durum ortaya çıkaracağı görülmektedir.

Sonuç

Ülkeler, iş piyasasının ihtiyaç duyduğu insan kaynağını mesleki eğitim üzerinden sağlayarak ekonomik kalkınmalarını sürdürülebilir kılmanın yollarını uzun yıllardır aramaktadır. Bu kapsamda ülkeler, sosyoekonomik koşullarına göre mesleki eğitimin hem iş piyasası hem de yükseköğretim ile ilişkilerinin boyutunu

ayarlamaya çalışmışlardır. Buna göre bazı ülkelerde daha çok bir eğitim türü olarak düzenlendiği için daha genel mesleki eğitim verilerek yükseköğretimle bağları güçlendirilirken Almanya, Avusturya ve Danimarka gibi ülkelerde ise mesleki eğitim okuldan iş piyasasına geçişi kolaylaştıran bir enstrüman olarak işlev görmektedir. Dolayısıyla mesleki eğitim, mesleklere özgü ayrıntılı ve detaylı bir eğitime dönüştürülmüş ve bu sürecin tamamı iş piyasasındaki tüm aktörlerin ortak katılımı ile gerçekleşmiştir. Bu yaklaşım son yıllara kadar da başarılı bir şekilde uygulanmış ve kendisinden beklediği üzere genç işsizlik oranlarının düşmesine de çok önemli katkılar sağlamıştır.

Bununla birlikte bu yaklaşımın son yıllara kadar başarılı olmasını sağlayan yapısal özelliklerin, teknolojiye ve dolayısıyla iş piyasasında hızla değişen yeni dinamiklere cevap üretmede gittikçe zayıfladığı görülmektedir. Dolayısıyla bir dönem mezunlar için avantaj oluşturan özellikler günümüzde dezavantajların kaynağını oluşturabilmektedir. Mesleklerle ayrıntılı bir şekilde ilişkilendirilen eğitimin daha önceden açık bir şekilde ilişkilendirildiği iş pozisyonlarında, mevcut eğitimin kazandırdığı yeterlilikler açısından belirsizlikler giderek artmaya başladığı ve eğitimde yer verilmeyen yeni becerileri de gerektirdiği için mevcut yapısal özellikler korunduğunda iş piyasasında beceri uyumsuzluklarının artma riski bulunmaktadır. Dahası iş piyasası ile ayrıntılı bir şekilde ilişkilendirilen mesleki eğitim, meslekler arası hareketliliği de kısıtladığı için bu şekilde eğitim alan mezunlar genellikle ya işsiz kalmaya ya da eğitim seviyelerinden daha düşük yeterlilikler gerektiren işlerde çalışmaya zorlanmaktadır. Özellikle mesleki eğitimi istihdam yaklaşımı ile kurgulayan ülkelerde, mesleki eğitime yönelik okul ayrıştırmasının erken yaşlarda yapılması, mesleki eğitime akademik olarak daha az başarılı öğrencilerin kümelenmesine yol açmaktadır. Yeni piyasa koşullarının adaptasyonu kolaylaştıran ve hayat boyu öğrenme maliyelerini de düşüren akademik ve genel becerileri yüksek mesleki eğitim mezunlarına yönelik giderek artan talebinin, mesleki eğitimde özellikle erken yaşlarda yapılan okul ayrıştırmasının neden olduğu öğrenci profili ile karşılanabilmesi de oldukça zor görünmektedir.

Diğer taraftan ülkelerde yükseköğretim sistemlerinde son yıllarda yaşanan genişleme, yükseköğretime erişimi kolaylaştırmış, yükseköğretim mezunu olmanın iş piyasasında sağladığı avantajlar da ortada iken yükseköğretime yönelik talep sürekli artmaya devam etmektedir. Bu talep nedeniyle öğrencilerin mesleki eğitim yerine akademik ve genel eğitime yönelimlerinin artması, Almanya gibi mesleki eğitimde güçlü ülkelerde dahi mesleki eğitime kaydolan öğrenci sayılarında sürekli düşüslere yol açmaktadır.

Sonuç olarak mesleki eğitime yönelik meydan okumalar hem iş piyasası hem de yükseköğretimle ilişkileri güçlü bir mesleki eğitim inşasına doğru bir dönüşümü zorunlu kılmaktadır. Özellikle mesleki eğitimin istihdam mantığı ile kurgulandığı ülkelerde yeni dönüşümlerin arka planlarına bakıldığında bu yeni yaklaşımın izleri görülmektedir. Dolayısıyla yeni mesleki eğitim hem eğitim hem de istihdam yaklaşımının güçlü yanlarını kendisinde barındıran daha dayanıklı bir mesleki eğitim olabilme yolunda ciddi bir dönüşüme doğru evrilmektedir. Eğitim ve iş piyasası arasındaki entegrasyonu farklı bağlamlarda değerlendiren kuramlar da yeni dönüşümün mezunlar ve iş piyasaları açısından oldukça olumlu olduklarını göstermektedir. Ancak yeni yaklaşımın gerçekleştirme ölçüğü, ülkelerin kendi koşullarına göre farklılıklar gösterebilmektedir.

The New Factors Affecting the School-to-Work Transition for Vocational Education and Training

New Trends in Global Transformation

Mahmut Özer

From the industrial revolution to the present, vocational education and training (VET) has contributed greatly to countries' economic development by providing labor markets with the required human resources. For years, VET has provided human capital in accordance with the skills demanded by labor markets by shortening and smoothing the education-to-work transition. Countries try to construct their VET system in harmony with their current education system and labor market dynamics. The close relationship between VET and the labor market is critical in employing graduates in a short time and in having low youth unemployment. Aside from Germany, which has been a long-term role model on VET, other countries consider VET as an employment policy, such as Austria and Denmark, and the system is organized in a way to facilitate graduates' transition from education to the labor market. Therefore, what countries expect from VET differs according to the rationale behind its construction.

VET systems differ among countries based on how they have been constructed. VET systems appear to have been structured in various countries with either an educational or employment approach. Countries where VET is structured with an educational approach have weak educational relations with the labor market but strong relations between VET and higher education. On the other hand, coun-

@ Prof. Dr., Ministry of Education. mahmutozer2002@yahoo.com

id <http://orcid.org/0000-0001-8722-8670>

© Scientific Studies Association
DOI: 10.12658/M0534.
insan & toplum, 2020.
insanvetoplum.org

tries where VET is structured with an employment approach have established quite strong relations between VET and the labor market while having weaker relations between VET and higher education. In this second group of countries, all VET processes are conducted together by representatives in the legal sector; education and job positions are clearly standardized and matched. Therefore, youth unemployment is comparatively lower in these countries whose VET is based on facilitating the transition from school to work.

However, both approaches appear to have become inadequate at responding to current transformations in the labor market and economies. This study considers the challenges VET faces and determines the common characteristics the solutions different countries have produced. In sum, when transformations in VET systems on the global scale are reviewed, the need is shown for the new VET to combine the strong characteristics of both education and employment approaches in order to produce strong answers to external threats. In this context, the cumulative problems related to VET can mostly be solved when countries establish VET systems that have strong relations with both the labor market and higher education. Lastly, the future of new transformations in VET is discussed within the scope of theories that evaluate how VET integrates with the labor market through diverse perspectives, showing that the new transformation will provide graduates and job markets with quite positive outputs in various aspects. The new transformations emerging in VET are also discussed in terms of human capital, signal, and network theories, providing valuable insights into the mechanisms for transitioning from school to the labor market and higher education.

Regardless of the type of VET system, current VET systems are seen to have difficulty adapting to transformations due to external factors and technological changes. Technological changes require training human resources to be able to adapt to constantly changing needs, to find solutions to unspecified problems, and to cope with uncertainty. The current situation has factors that require structural transformations in VET systems in order to meet these requirements. The first of these factors is that many countries' students who enroll in VET mostly have relatively low academic achievement and are from lower socioeconomic levels. This situation leads to negative behaviors such as school dropout and absenteeism in VET more frequently than other education types. On the other hand, VET has been interpreted as having a function of maintaining social classes and contributing to social stratification.

Another factor forcing VETs' transformation is that the vocational skills graduates gain lose their value in a short time. In VET systems constructed using em-

ployment logic, specific vocational skills provide a significant employment advantage and smoother transition into labor market while limiting inter-occupational mobility. On the other hand, the labor market's structural changes in recent years due to the spread of artificial intelligence and automation technologies have led to changes in what VET graduates expect. Due to artificial intelligence and automation technologies allowing many routine jobs to be done with machines today and the production technologies to be evolving rapidly, the value vocational skills have for strictly specific occupations decreases. This situation necessitates significant changes in the structure of VET systems, as they directly supply human resources to the labor market.

Because VET systems designed with employment logic aim to develop highly specific vocational skills, students have highly limited options with regard to switching between programs and continuing education in more than one program. This reduces the probability of graduates finding jobs in a similar position if they become unemployed, forcing graduates to work outside their field of study or leading them to remain unemployed, especially when youth labor markets shrink. Therefore, although employment-oriented VET graduates are provided with an important advantage in terms of employability at the beginning, this is lost in the long term. On the other hand, in countries that build their VET systems with education logic, graduates have difficulty gaining employment in the short term, and youth unemployment can become a significant problem.

The inadequate support of VET in accessing of students to higher education is considered to be another issue that requires transformation. In many countries, students prefer academic education due to the increasing demand for higher education, which facilitates their transition to higher education. The increasing demand individuals have for accessing higher education, especially the middle class, has affected the demand for VET systems in recent years due to the expansions in higher education in almost every country. The main reason for this demand is that higher education offers better long-term opportunities in terms of wage and employment status. The fact that academic education offers more opportunities and flexibility in transitioning to higher education leads students to prefer academic education over VET. This reinforces the result where students with lower achievement are clustered in VET. This grouping also negatively affects the signaling of VET in society.

Another factor that has an important role on the quality of VET-trained human resources is the practice of school tracking. School tracking, which is implemented at an early age especially in employment-oriented VET systems, forces students to

choose either an academic or vocational education path at an early age. On the other hand, when considering the fact that academic achievement in particular is much more dependent on students' socioeconomic status at early age, school tracking results in another sociological problem: social stratification. Therefore, students from lower socioeconomic backgrounds are tracked into VET schools. This increases the inequality in education and opportunity.

External factors and technological changes have created pressure on VET systems to unify the stronger characteristics of the educational and employment VET approaches. Therefore, current VET systems should be restructured to have strong relations with both higher education and the labor market in order to train human resources in line with the educational- and labor market-based demands. Although this requirement is valid for all VET systems, this is considered a more important and urgent need in systems that are structured based on employment logic. One of the first steps to be taken in order to restructure VET systems is to prioritize more flexible student mobility and multi-skill acquisition. Students who graduate from VET systems structured this way gain general skills, have a broader perspective of vocational skills, and have increased employability again if they become unemployed thanks to their strong adaptive and vocational skills. In addition, the higher concentration of academic and general skills also increases VET graduates long-term employability by increasing their adaptability to new circumstances. Increasing academic and general skills also promotes access to higher education. This leads to a more stable and flexible VET system by combining the strengths of both education and employment logic. Therefore, restructuring VET systems in this manner results in both a smoother transition to the labor market and more sustainable employability in it, as well as facilitating access to further education.

Concrete examples of this restructuring can be seen in Germany, where VET has been built with the employment logic. Germany has started to develop hybrid models in which academic and vocational education is carried out simultaneously. Elite VET programs have been designed over a broader range of fields with a concentration on theoretical training. Turkey has also updated VET programs and curriculum as an important step, simplifying the current fields and branches VET. With this update, an educational design focusing on general skills in broader vocational fields has been designed, and courses have been added to develop students' digital skills. In Denmark, the number of vocational fields and the weight of workplace trainings have been reduced; in contrast, the weight of courses focused on students' general skills has been increased. These examples show that different countries have a similar perspective in restructuring VET systems.

The last factor to be considered within the education system context is to postpone school tracking as much as possible. In this way, student's academic performance as they grow up will be less dependent on their family backgrounds; the effects external characteristics such as socioeconomic level have on educational outcomes will also decrease. This will ensure reducing the achievement differences between school types and the more heterogeneous clustering of student groups in school types. In this context, postponing school tracking will provide improvements both in VET and in the equality of education. Human capital theory, signal theory, and network theory all foresee that positive results will be obtained for all stakeholders of VET once these improvements are made.

Kaynakça

- Acemoğlu, D. ve Restrepo, P. (2018). *Artificial intelligence, automation and work*. NBER Working Paper 24196. National Bureau of Economic Research, Cambridge
- Arrow, S. (1968). *The transition from school to work*. Princeton, NJ: Woodrow Wilson Sch.
- Abusland, T. (2014). *Early leaving from vocational education and training: United Kingdom*. UK: UK NARIC, ECCTIS.
- Allmendinger, J. (1998). Educational systems and labour market outcomes. *European Sociological Review*, 5(3), 231-250.
- Ammermüller, A. (2004). *PISA: What makes the difference? Explaining the gap in PISA test scores between Finland and Germany*. ZEW Discussion Paper No. 04-44.
- Becker, G. S. (1962). Investment in human capital: A theoretical analysis. *J Polit Econ*, 70, 9-49.
- Becker, G. S. (1964). *Human capital: A theoretical and empirical analysis with special reference to education*. New York: Columbia University Press.
- Benavot, A. (1983). The rise and decline of vocational education. *Sociology of Education*, 56,63-76.
- Bernardi, F. ve Ballarino, G. (2016). *Education, occupation and social origin: A comparative analysis of the transmission of socio-economic inequalities*. Edward Elgar, Cheltenham
- Bertocchi, G. ve Spagat, M. (2004). The evolution of modern educational systems: Technical vs. general education, distributional conflict, and growth. *J Dev Econ*, 73, 559-582.
- Blaug, M. (1976). The empirical status of human capital theory: A slightly jaundiced survey. *J Econ Lit*, 14(3), 827-855.
- Bol, T., Eller, C. C., Van de Werfhorst, H. G. ve DiPrete, T. A. (2019). School-to-work linkages, educational mismatches, and labor market outcomes. *American Sociological Review*, 84(2), 275-307.
- Bol, T. ve Van de Wefhorst, H. G. (2013a). The measurement of tracking, vocational orientation, and standardization of educational systems: A comparative approach. *GINI Discussion Paper*, 81, 1-42.
- Bol, T. ve Van de Wefhorst H. G. (2013b). Educational systems and the trade-off between labor market allocation and equality of educational opportunity. *Comparative Educational Review*, 57(2), 285-308.
- Borghans, L. ve Heijke, H. (1998). Flexibility and structure of the Dutch labour market. H. Heijke ve L. Borghans (Ed.). *Towards a transparent labour market for educational decisions* içinde (ss. 119-150). Ashgate, Aldershot.

- Bosch, G. ve Charest, J. (2012). Vocational training: International perspectives. G. Bosh ve J. Charest (Ed.). *Vocational training: International perspectives* içinde (ss. 1-26). New York: Routledge.
- Bourdieu, P. (1973). Cultural reproduction and social reproduction. R. K. Brown (Ed.). *Knowledge, educational and cultural change* içinde (ss. 71-112). Tavistock, London.
- Bourdieu, P. ve Passeron, J. C. (1990). *Reproduction in education, society and culture*. Sage Publications, London.
- Breen, R. (2005). Explaining cross-national variation in youth unemployment: Market and institutional factors. *European Sociological Review*, 21(2), 125-134.
- Breen, R. (2010). Educational expansion and social mobility in the 20th century. *Soc Forces*, 89(2), 365-388.
- Breen, R. ve Jonsson, J. O. (2005). Inequality of opportunity in comparative perspective: Recent research on educational attainment and social mobility. *Annu Rev Sociol*, 31, 223-243.
- Brunello, G. (2004). Stratified or comprehensive? Some economic considerations on the design of secondary education. *CESifo DICE Report*, 4, 7-10.
- Canbal, M. S., Kerkez, B., Suna, H. E., Numanoğlu, K. V. ve Özer, M. (2020). Mesleki ve teknik ortaöğretimde paradigma değişimi için yeni bir adım: Eğitim programlarının güncellenmesi. *Eğitim ve İnsan Bilimleri: Teori ve Uygulama*, 11(21), 1-25.
- CED-Committee for Economic Development. (1985). *Investing in our children: Business and the public schools*. New York: CED.
- Chong, T. (2014). Vocational education in Singapore: Meritocracy and hidden narratives. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 35(5), 637-648.
- Coenen, J., Heijke, H. ve Meng, C. (2015). The labour market position of narrow versus broad vocational education programmes. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, 7(9).
- Darling-Hammond, L. (2010). *The flat world and education: How America's commitment to future equity will determine our future*. New York, NY: Teachers College, Columbia University.
- Deissinger, T., Aff, J., Fuller, A. ve Jorgensen, C. H. (eds.) (2013). *Hybrid qualifications-structural and political issues in the context of European VET policy*. 10. Peter Lang: Studies in Vocational and Continuing Education.
- Deissinger, T. (2015). The German dual vocational education and training system as 'good practice'? *Local Economy*, 30(5), 557-567.
- Deissinger, T (2019). The sustainability of the dual system approach to VET. D. Gulle ve L. Unwin (Ed.). *The Wiley handbook of vocational education and training* içinde (ss. 293-310). John Wiley & Sons, Inc.
- DiPrete, T. A., Eller, C. C., Bol, T. ve Van de Werfhorst, H. G. (2017). School-to-work linkages in the United States, Germany, and France. *American Journal of Sociology*, 122(6), 1869-1938.
- EQAVET. (2015). *Actions to reduce early leaving in vocational education and training*. Policy Brief.
- Flora, P. (1983). *State, economy, and society in Western Europe 1815-1975. A data handbook. The growth of mass democracies and welfare states*. Chicago, IL: St. James Press.
- Fuller, A. (2015). "Vocational education." D. W. James (Ed.). *International encyclopedia of the social & behavioral sciences* (2. Baskı), 25, 232-238. Oxford: Elsevier.
- Gamoran, A. ve Mare, R. (1989). Secondary school tracking and educational inequality: Compensation, reinforcement, or neutrality. *American Journal of Sociology*, 94, 1146-1183.
- Granovetter, M. (1974). *Getting a job*. Cambridge: Harvard University Press.
- Granovetter, M. (1985). Economic action and social structure: The problem of embeddedness. *Am J Sociol*, 91, 481-510.
- Grubb, W. N. (1985). The convergence of educational systems and the role of vocationalism. *Comparative Education Review*, 29, 526-548.

- Hanushek, E. A. ve Woessmann, L. (2006). Does educational tracking affect performance and inequality? Differences-in-differences evidence across countries. *The Economic Journal*, 116, 63-76.
- Hanushek, E. A., Schwerdt, G., Woessman, L. ve Zhang, L. (2017). General education, vocational education, and labor-market outcomes over the life-cycle. *The Journal of Human Resources*, 52(1), 48-87.
- Hanushek, E. A., Woessman, L. ve Zhang, L. (2011). *General education, vocational education, and labor-market outcomes over the life-cycle*. NBER Working Paper 17504. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.
- Heijke, H. ve Borghans, L. (1998). Investing in education. H. Heijke ve L. Borghans (Ed.). *Towards a transparent labour market for educational decisions* içinde (ss. 1-18). Ashgate: Aldershot.
- Iannelli, C. ve Raffe, D. (2007). Vocational upper-secondary education and the transition from school. *European Sociological Review*, 23(1), 49-63.
- Johansen, J. ve Gatelli, D. (2012). *Measuring mismatch in ETF partner countries: A methodological note*. European Training Foundation (ETF).
- Korber, M. (2019). Does vocational education give a labour market advantage over the whole career? A comparison of the United Kingdom and Switzerland. *Social Inclusion*, 7(3), 202-223.
- Korpi, T., De Graaf, P., Hendrickx, J. ve Layte, R. (2003). Vocational training and career employment precariousness in Great Britain, the Netherlands and Sweden. *Acta Sociologica*, 46(1), 17-30.
- Kratz, F., Patzina, A., Kleinert, C. ve Dietrich, H. (2019). Vocational education and employment: Explaining cohort variations in life course patterns. *Social Inclusion*, 7(3), 224-253.
- Maurice, M., Sellier, F. ve Silvestre, J. J. (1986). *The social foundations of industrial power: A comparison of France and Germany*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Marks G. N. (2006). Are between-and within-school differences in student performance largely due to socio-economic background? Evidence from 30 countries. *Educational Research*, 48(1), 21-40.
- Meyer, R. H. ve Wise, D. A. (1984). The transition from school to work: The experiences of blacks and whites. *Res Labor Econ*, 6, 123-176.
- Muja, A., Blommaert, L., Gesthuizen, M. ve Wolbers, M. H. J. (2019a). The vocational impact of educational programs on youth labor market. *Research in Social Stratification and Mobility*, 64, 100437.
- Muja, A., Blommaert, L., Gesthuizen, M. ve Wolbers, M. H. J. (2019b). The role of different types of skills and signals in youth labor market integration. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, 11(6).
- Müller, W. ve Gangl, M. (eds.) (2003). *Transitions from education to work in Europe: The integration of youth into EU labour markets*. Oxford: Oxford University Press.
- OECD. (2010). *Learning for jobs: Synthesis report of the OECD reviews of vocational education and training*. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2012). *Education at a glance 2012: Highlights*. Paris: OECD Publishing.
- Özer, M. (2018). The 2023 Education Vision and new goals in vocational and technical education. *Journal of Higher Education and Science*, 8(3), 425-435.
- Özer, M. (2019a). Reconsidering the fundamental problems of vocational education and training in Turkey and proposed solutions for restructuring. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 39(2), 1-19.
- Özer, M. (2019b). Background of problems in vocational education and training and its road map to solution in Turkey's Education Vision 2023. *Journal of Higher Education and Science*, 9(1), 1-11.
- Özer, M. ve Suna, H. E. (2019). Future of vocational and technical education in Turkey: Solid steps taken after Education Vision 2023. *Journal of Education and Humanities*, 10(20), 165-192.
- Özer, M. ve Suna, H. E. (2020). The linkage between vocational education and labor market in Turkey: Employability and skill mismatch. *Kastamonu Education Journal*, 28(2), 558-569.

- Özer, M. ve Perc, M. (2020). Dreams and realities of school tracking and vocational education. *Palgrave Communications*, 6, 34.
- Özer, M. (2020a). What PISA tells us about performance of education systems? *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 9(2), 217-228.
- Özer, M. (2020b). Türkiye’de mesleki eğitimde paradigma değişimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. doi:10.17152/gefad.752523
- Özer, M. (2020c). The contribution of the strengthened capacity of vocational education and training system in Turkey to the fight against Covid-19. *Journal of Higher Education*.
- Perc, M., Özer, M. ve Hojnik, J. (2019). Social and juristic challenges of artificial intelligence. *Palgrave Communication*, 5, 61.
- Protsch, P. ve Solga, H. (2016). The social stratification of the German VET system. *Journal of Education and Work*, 29(6), 637-661.
- Raggat, P. (1988). Quality control in the dual system of West Germany. *Oxford Review of Education*, 14, 163-186.
- Reichelt, M., Collischon, M. ve Eberl, A. (2019) School tracking and its role in social reproduction: Reinforcing educational inheritance and the direct effects of social origin. *The British Journal of Sociology*, 70(4), 1-26.
- Roemer, J. E. (1998). *Equality of opportunity*. Harvard University Press, Cambridge
- Rosenbaum, J. E., Kariya, T., Settersten, R. ve Maier, T. (1990). Market and network theories of the transition from high school to work: Their application to Industrialized societies. *Annu Rev Sociol*, 16, 263-299.
- Rözer, J. ve Van de Werfhorst, H. (2020). Three worlds of vocational education: Specialized and general craftsmanship in France, Germany, and The Netherlands. *European Sociological Review*, 1-18.
- Sahlberg, P. (2007). *Secondary education in OECD countries: Common challenges, differing solutions*. European Training Foundation.
- Sahlberg, P. (2011). PISA in Finland: An education miracle or an obstacle to change? *C.E.P.S Journal*, 1(3), 119- 140.
- Shavit, Y. (1984). *Tracking and the persistence of ethnic occupational inequalities in Israel. International Perspectives on Education and Society* (2 Cilt). Greenwich. CT: JAI Press.
- Shavit, Y. ve Müller W. (eds.) (1998). *From school to work: A comparative study of educational qualifications and occupational destinations*. Oxford: Clarendon Press.
- Shavit, Y. ve Müller, W. (2000). Vocational secondary education: where diversion and where safety net? *European Societies*, 2(1), 29-50.
- Solga, H., Protsch, P., Ebner, C. ve Brzinsky-Fay, C. (2014). *The German vocational education and training system: Its institutional configuration, strength, and challenges*. WZB Discussion Paper SP-I-2014-502.
- Spence, A. M. (1974). *Market signalling: Information transfer in hiring and related process*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Suna, H. E., Tanberkan, H. ve Özer, M. (2020). Changes in literacy of students in Turkey by years and school types: Performance of students in PISA applications. *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology*, 11(1), 76-97.
- Suna, H. E., Tanberkan, H., Gur, B. S., Perc, M. ve Özer, M. (2020). Socioeconomic status and school type as predictors of academic achievement. *Journal of Economy Culture and Society*, 61(1), 41-64.
- Thelen, K. ve Busemeyer, M. (2012). Institutional change in German vocational training: From collectivism toward segmentalism. M. Busemeyer ve C. Trampusch (Ed.). *The political economy of collective skill formation içinde* (ss. 68-100). New York: Oxford University Press.
- Trow, M. (1961). The second transformation of American secondary education. *International Journal of Comparative Sociology*, 2, 144-166.

- Vanfossen, B., Jones, J. ve Spade, J. (1987). Curriculum tracking and status maintenance. *Sociology of Education*, 60, 104-122.
- Vantuch, J. ve Jelinkova, D. (2013). *Early leaving from vocational education and training in Slovakia*. Bratislava: SIOV/SNO.
- Waltzer, L. ve Bire, M. (2014). *Early leaving from vocational education and training: Luxemburg*. Luxemburg: INFPC.
- Woessmann, L. (2009). International evidence on school tracking: A review. *CESifo DICE Report*, 1, 26-34.
- Wolter, S. C. ve Ryan, P. (2011). Apprenticeship. E. A. Hanushek, S. J. Machin, L. Woessmann (Ed.). *Handbook of the economics of education* içinde (ss. 521-576). New York, NY: Elsevier.
- Zimmer, R. (2003). A new twist in the educational tracking debate. *Economics of Education Review*, 22(3), 307-315.
- Zucker, L. G. (1986). Production of trust: Institutional sources of economic structure, 1980-1920. B. M. Staw ve L. L. Cummings (Ed.). *Research in organizational behavior* içinde (ss. 53-112). Greenwich, Conn: JAI.